

»Rođen 4. jula« Olivera Stona

VIJETNAMIZACIJA HOLIVUDA

Bio je to rat koji se od američkog sna pretvorio u kolektivnu traumu. Započeo ga je Kenedi, (1964) nastavio Džonson, a do kraja Nikson (1975). Ta neuspješna i »prijava« ekspedicija uništila je ideale »djece cvijeća« (»All you need is love«), kao surova epizoda pogrešnog uplitanja američke visoke politike. Vojno angažovanje u Vijetnamu otkrilo je svu tragiku i gorčinu opasne zablude »dijeljenja lekcija«, trajno ostavivši nezacijeljene rane i ožiljke na savjesti Amerike.

Opsjednutost Amerikanaca ovom nepotrebnom ratnom avanturom učinila je da i Holivud već dugo pati od »vijetnamskog sindorma«. Dugačak je spisak filmova što govore o vijetnamizaciji Holivuda, pa su aktualni hitovi poput Stounovog »Rođen četvrtog jula« i »U zemlji« Normana Džuisona samo novi prilog zadatoj temi. Posmatrano iz današnje perspektive, uočljivo je nekoliko evolutivnih faza i pristupa američke kinematografije vijetnamskoj drami.

Sredinom sedamdesetih, prvi talas »vijetnamskih filmova« bio je obojen studentsko-plačljivim, nadobudno-ljevičarskim ili melodramsko-intimističkim nabojem, kakav je na primjer Ešbijev »Povratak ratnika« (1978), sa tandemom »oskarovaca« Džon Vojt-Džejn Fonda.

»Lovac na jelene« Majkla Čimina (5 »Oskara«) i »Apokalipsa sada« Frensis Forda Kopole (kanska »Zlatna palma«) označili su 1979. godine prelazak u »mitsko-operetsku fazu«. Bili su to filmovi »veći od života«, proizašli iz osjećanja strahopoštovanja prema ratu, opsjednuti koreografijom modernog pakla i psihološkim stanjima, preispitivanjima duše i moralnim dilemama američke indokines-

Između 1980-1985 u Holivudu je nemoguće snimiti »ozbiljan« film o Vijetnamu. To je doba iluzije i bjekstva, označeno izborom Ronalda Regana. Za ovaj period karakterističan je revizionistički pristup, poput onog »dobili bismo rat da nas samo političari nisu izdali« — u stilu »Ramba«. Silvester Stalone i Čak Noris pokušavali su da iznova napišu istoriju i na celuloidnoj traci dobiju bitke izbuljene na ratnom poprištu.

Kao protivteža Rambovoj kozmetici nasilja, u kojem Vijetnam nije samo privlačna nego i poželjna avantura, vizuelno spektakularan doživljaj, 1987. pojavio se autobiografski »Vod smrti« Olivera Stouna (4 »Oskara«). To je »prvi pravi« film o Vijetnamu, istorijski i politički tačan, prikazan iz perspektive običnog pješadinca u paklu vijetnamsko-kambodžanske džungle. Sa »Vodom smrti«, kojeg je Stoun snimio za britanskog producenta, u Holivudu je konačno započela nova, realistička faza u produkciji »vijetnamskih filmova« koje su napisali ili režirali ljudi koji su tamo bili.

»Hanoi Hilton«, »Bojevi metak«, »Dobro jutro, Vijetname«, »Britva«, »Hamburger Hil«, »Kameni vrtovi«... filmovi su u rasponu od drame, spektakla ili komedije koji upotpunjuju dijagnozu hroničnog vijetnamskog sindorma američke kinematografije. »Dežurni« doktor, pacijent ili ispovijednik, svejedno, svakako je Oliver Stoun, koji će sa već najavljenim filmom »Kad su nebo i zemlja zamijenili mjesta« zaokružiti svoju vijetnamsku moru kao filmsku trilogiju — za nezaborav.

B. BOSILJČIĆ

VEŠEĆA, 15. APRIL 1990.